

USUSRET BEATIFIKACIJI DRINSKIH MUČENICA (1)

Godina 1941. u Goraždu,
na rijeci Drini...

Tragom vijesti da će Papin izaslanik kardinal Angelo Amato, prefekt Kongregacije za proglašenje svetih tijekom euharistijskog slavlja u Olimpijskoj dvorani »Zetra« u Sarajevu proglasiti 24. rujna blaženima redovnice iz družbe Kćeri Božje Ljubavi, u narodu poznate kao Drinske mučenice: s. Julu, s. Berchmanu Johannu, s. Krizinu, s. Antoniju i s. Bernadetu, objavljujemo feljton o njihovim životima, djelatnosti i mučeničkoj smrti.

Stipan Bunjevac

— Pripreme za proglašenje blaženima redovnica kćeri Božje Ljubavi, u narodu poznatih kao Drinske mučenice: s. Jule Ivanišević, s. Berchmane Leidenix, s. Krizine Bojanc, s. Antonije Fabjan i s. Bernadete Banja, privode se kraju. Tom iznimno važnom događaju u povijesti Katoličke Crkve na ovim prostorima, redovničke zajednice kojoj su pripadale te hrvatskoga, austrijskog, slovenskog i mađarskog naroda, potrebno je dati primjerenu pozornost, ne samo zbog povijesne istine, nego i budućih naraštaja, koji u njihovu primjeru mogu crpiti snagu da se zlo može nadvladati, tama rasvijetliti, zločin oprostiti, sumnja odagnati, svijet oplemeniti, u bogoljublju i čovjekoljublju.

Kakvo su to svjedočanstvo svijetu dale samozatajne redovnice? Što im se, zapravo, dogodilo i zbog čega će biti stavljene kao svjetli uzori na čast oltara? U kakvom su obiteljskome duhu odgajane i redovničkome ozračju rasle? Koja je to redovnička zajednica iz koje su izrasle takve duhovne velikanke? Na ta i slična pitanja pokušat će odgovoriti ovaj feljton, bazirajući se na knjigama »Zavjet krvlju potpisana« s. Slavice Buljan (Zagreb, 2. izdanje, 2010.) i »Drinske mučenice« Ante Bakovića (Zagreb, 3. izdanje, 1991.) te biltenu »Drinske mučenice« (Zagreb, br. 6/2011.).

Noć je utonula u stravu i užas

»Ta strašna prosinačka noć godine 1941. u Goraždu, na rijeci Drini, ima svoja dva dijela« - zapisao je Anto Baković svjedočko sjećanje o četničko-mezimskom zločinu nad katoličkim redovnicama u poglavlju »Četnički koljači u našoj kući« knjige »Drinske mučenice«. »Prvi se dio netom odigrao« - nastavlja Baković. »Vrisak, jauk, skok u smrt i pokolj nevinih časnihi sestara. Vojarna je ušutjela. Sestre su ušutjele. Noć je utonula u svoju stravu i užas. Tekle su prve minute nakon ponoći 15. prosinca 1941. A drugi dio dogodio se odmah nakon zločina. Možda je to bilo u jedan poslije ponoći, najkasnije u pola dva. U kuću kojih roditelja, Stojana i Jelke Baković, u tadašnjoj Zdravkovićevoj ulici br. 4, banuli su četnički koljači. Sjedaču i pričaju što su to maločas uradili. Kakve igre slučaja! Koljači potanko pričaju o svom zločinu dvjema ženama, dvjema gorljivim katolkinjama, čestitim Hrvatima, koje su obje rođene u Duvnu, a ni ne znajući tko su one. Jedna je žena, kako već rekoh, moja majka Jelka, a druga gospođa Angelina Genda, rođena Čurčić, supruga nastavnika oružničke škole... Nakon onih strašnih vriskova, jezovitoga zapomaganja i jauka dolaze, dakle, u našu kuću, na noćenje dvojica četnika, koji su sudjelovali u tom zločinu, a očito ih je bilo više. Prema svjedočanstvu moje majke i gospođe Gende, jedan se zvao Pero Buha, a bio je negdje od Nevesinja, a drugi Boro Šljivić, negdje od Sarajeva... Naredili su majci da ugrije vodu i da im opere krvave ruke, da im dobro opere no-

ve, kao i odjeću koja je bila poprskana krvlju časnihi sestara... Mama je zatim četnike upitala: 'Jeste li počinili nasilje nad njima?'. Odgovorili su: 'Nisu se dale, majku im ustašku. Skakale su kroz prozor'... Nakon nekog vremena došao je u našu kuću i treći četnik, po imenu Blagoje. Sva su trojica dočekali zoru u našoj kući.«

Rijeka Drina odnijela je trupla

Puno godina kasnije, na temelju njihova razgovora i očevidaca, rekonstruirano je mnoštvo detalja o zločinu. Uhićene redovnice: s. Jula, s. Krizina, s. Antonija i s. Bernadeta, bile su dovedene 15. prosinca 1941. i zatvorene u jednu sobu na trećem katu goraždanske vojarnice, u kojoj su četnici upali s namjerom da ih siluju. Naredili su im da skinu odjeću sa sebe, no one su to odbile, moleći ih da im to ne čine, te vidjevši da nemaju drugog izlaza, bacile se u hipu kroz otvoren prozor, uz povike: »Isuse, spasi nas!«, ispred iznenađenih i

Mama je zatim četnike upitala: »Jeste li počinili nasilje nad njima?« Odgovorili su: »Nisu se dale, majku im ustašku. Skakale su kroz prozor!«

zatečenih četnika. Razjareni i izbezumljeni istrčali su nakon toga van i našli slomljene i krvave, ali još žive redovnice, koje su bijesni zbog neobavljena »posla« redom noževima zaklali. Potom su im izbodena tijela nogama dogurali do rijeke Drine i tamo ih ostavili, a nedugo zatim i odgurili u rijeku, koja ih je odnijela.

Mnogima se nameće logično pitanje: Što je bilo s petom redovnicom, s. Berchmanom, koja je također bila uhićena 11. prosinca 1941. sa susestrama i odvedena iz zapaljenog i uništenog samostana na Palama? Nju su na putu prema Goraždu, po hladnoći i snijegu, ostavili iznemoglu u mjestu Sjetlina, jer nije više mogla dalje zbog starosti, imala je 76 godina. Nakon deset dana zatočeništva priopćili su joj da ju vode sestrama u Goražde, koje su već bile ubijene. Jedan od četnika koji ju je trebao, tobože, pratiti odveo ju je 23. prosinca iste godine u šumu kod Sjetline i tamo ju ubio, vrativši se s njezinom krunicom oko vrata.

S. Jula - zbog ljubavi prema sestrama u mučeništvo

Tko su bile te hrabre, požrtvovne i ponosne žene, koje su radije odabrale smrt nego da pogaze zavjet dan samome Gospodinu?

S. Jula (Kata) Ivanišević rođena je 25. studenoga 1893. godine, u selu Godinjaku, u župi Staro Petrovo Selo, od oca Nikole i majke Tere r. Šimunović. Imali su 11-ero djece, od kojih je še-

● S. Jula (Kata) Ivanišević

stero ostalo živih, a Kata je bila prva među njima. Odgojeni su u pobožnosti, redovitoj molitvi i pohađanju euharistijskih slavlja, primanju pričesti, odlasku na hodočašća Gospi na Trsat i Mariju Bisticu. Pohađala je nižu pučku školu s izvanrednim uspjehom, ali je, prema očuvanom rješenju onodobnih vlasti, otpuštena »siromaštva radi«. Kolikogod je to bio svojevrsni šok za nju i obitelj, ta će joj činjenica obilježiti njezin daljnji život u ljubavi i pomaganju siromasima, posebice djeci. Doma je pomagala roditeljima: radila na polju, čuvala stado ovaca, prela vun, plela čarape i slično. U družbu Kćeri Božje Ljubavi stupila je g. 1914., u Sarajevu, a na dvogodišnju početnu formaciju otišla je najprije u austrijski Breitenfurt te kasnije u Beč, gdje je g. 1916. položila privremene zavjete.

Konačni »da« Gospodinu i družbi izrekla je 1923., pred oltarom u sarajevskoj crkvi Kraljice Sv. Krunice. Svakako vrijedi spomenuti i njezinu sestru Maru, koja je također obukla redovničko odijelo i postala s. Agneza.

S. Jula poslana je u samostan na Ilidži, kod Sarajeva, gdje se brinula za samostansko gospodarstvo, pa zbog zdravstvenih razloga u sarajevski Zavod sv. Augustina, da bi bila imenovana poglavaricom samostana »Josipovac« u Slavinićima, kod Tuzle. Potom je radila u Zemaljskome sirotištu u Zagrebu, u samostanu »Betanija« u Slatini, kod Sarajeva, te od 1932. kao poglavarica samostanske zajednice na Palama, gdje je ostala punih 17 godina, sve do krvave 1941. Zbog blagosti i osjećaja za svakog nevoljnika zvali su ju »dobra s. Jula«. I ona je bila potpuno svjesna svih pogibelji koje su se nadvile nad redovnice, ali s velikim pouzdanjem u Božju providnost, što se vidi iz jednog njezina pisma rođenoj sestri, u kojemu doslovce piše: »Teška su vremena i zlo svakim danom raste. Mi smo ovdje kao na fronti, neprestana pucnjava oko nas, po danju i po noći, svakovrsne strahove proživljavamo. Oko nas se ruši, pali, krade i otima, i ljudi su postali divlji, gori nego zvijeri... Čekamo što nam dragi Bog odredi.«

Koliko je voljela svoje sestre, dokazala je na dan njihova zarobljeničtva, kada im se na povratku kući, shvativši što se događa i što im se sprema, bez oklijevanja pridružila te krenula s njima na križni put i u mučeništvo, iako se mogla spasiti.

NASTAVLJA SE

● Panorama Goražda s vojarnom kralja Petra u desnom dijelu slike

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Juraj Ščetinec - markantan
socijalni mislilac

Vladimir Lončarević

Intenzivno i raznovrsno socijalno djelovanje hrvatskih katolika, osobito onih organiziranih u sklopu Hrvatskoga katoličkog pokreta, tijekom prve polovice 20. stoljeća, imalo je svoj osobit i originalan izraz u misli i radu prof. dr. Jurja Ščetinca tijekom dvadesetih, a osobito tridesetih godina 20. stoljeća. Rođen je 19. travnja 1898. u Koprivnici, gdje završava nižu gimnaziju i odlazi u Zagreb na Gornjogradsku klasičnu gimnaziju. Zbog teškog socijalnog stanja stanovao je u nadbiskupskom orfanotrofiju. Ondje se zbližava i s budućim zagrebačkim nadbiskupom kardinalom Alojzijem Stepincem, s kojim će ostati trajno povezan.

Nakon mature 1917. upisao je Pravni fakultet u Zagrebu i bio jedan od najboljih studenata. Tada postaje član, a poslije i predsjednik Hrvatskoga katoličkog akademskog društva »Domagoj«. Uz pravo, završio je i jednogodišnji tečaj trgovačke akademije. Zajedno s Ivanom Merzom i Đurom Gračanimom godine 1920. dobiva stipendiju za studij u Parizu te pohađa Slobodnu školu političkih znanosti (Ecole libre des sciences politiques; koja i danas djeluje), a na pravnom fakultetu i kolegije iz političkih i ekonomskih znanosti. Studij završava 1924. kao najbolji strani student u klasi, za što je i posebno nagrađen. Školuje se i u Münchenu te putuje Europom upoznavši se sa socijalnim prilikama i organizacijama - napose onima katoličkog usmjerenja. Nakon povratka u Hrvatsku 26. prosinca 1924. postiže doktorat iz pravnih i ekonomskih znanosti, braneci radnju iz problematike obrtništva.

Nakon kraće sudsko-odvjetničke karijere u Đakovu, Koprivnici i Bjelovaru od 1925. do 1928. u lipnju iste godine angažiran je za pravnog referenta u Radničkoj komori u Zagrebu, gdje je naslijedio Božidara Adžiju. Komoru napušta u lipnju 1931. kada je primljen na Ekonomsko-komercijalnu visoku školu u Zagrebu u svojstvu ugovornog nastavnika za sociologiju i socijalnu politiku, no već u srpnju 1932. postaje privatnim docentom, 1933. izvanrednim, a 1936. redovitim profesorom Škole, čiji je dekan bio 1938/39.

U društvenom angažmanu katoličkom inspiracijom spaja brigu za radništvo i težnju za društvenom obnovom. Bio je aktivan član niza gospodarskih, zadružnih, kulturnih i školskih organizacija. Osnovao je i vodio sindikalni Hrvatski radnički

strukovni savez, gdje je uređivao glasilo i redovito u njemu objavljivao. Bio je i velik podupiratelj zadrugarstva, napose kroz Savez seljačkih zadruga. Redovito je predavao na Pučkom sveučilištu, Radničkoj akademiji, Seljačkom sveučilištu Škole narodnog zdravlja, Zadrugnoj školi kao i u društvima Katoličke akcije. Vrlo uspješan katolički Hrvatski socijalni tjedan organizirao je 1932, 1937. i 1938. Kada je 24. lipnja 1939. umro u Zagrebu od posljedica milijarne tuberkuloze, mnoga glasila objavila su nekrologe ispunjene iskrenom žalošću i sjajnim superlativima o njegovim zaslugama. Sprovod je 26. lipnja na groblju Mirogoj vodio nadbiskup Alojzije Stepinac.

»Polazište Ščetinčevog aktivizma uvijek je u naglašavanju moralnih vrijednosti, na koje se nadovezuju stručna znanja i strukovno udruživanje na osnovama koje nisu tek interesne, nego uključuju i zajednički identitet i kulturu«, ističe u svom odličnom predgovoru nedavno objavljenoj knjizi Ščetinčevih radova (»Hrvatska katolička baština XX. st.«, Glas Koncila) dr. Domagoj Račić. Ščetinec je u svojim člancima često pisao o uzrocima siromaštva i socijalnog raslojavanja tražeći reformu gospodarskih odnosa, koja »treba dovesti do uvođenja faktične ravnopravnosti radnika i poslodavaca... te do demokratizacije radnog odnosa, čime će poslodavac i radnik postati suradnici«.

Sredinom tridesetih u nizu publikacija obrađuje korporativizam u duhu kršćanskoga socijalnog nauka,

U članku »Problemi suvremenog korporativizma« (1938) Ščetinec definira korporativizam kao »posredni sistem« koji kombinira individualno i socijalno načelo, tražeći opće dobro uz maksimalnu moguću korist za pojedinaca. Temeljni čimbenik uravnoteženja individualnog i društvenog interesa su profesionalne zajednice.

kao mogući srednji put između liberalizma te fašizma i komunizma. U članku »Problemi suvremenog korporativizma« (1938) definira korporativizam kao »posredni sistem« koji kombinira individualno i socijalno načelo, tražeći opće dobro uz maksimalnu moguću korist za pojedinca. Temeljni čimbenik uravnoteženja individualnog i društvenog interesa su profesionalne zajednice. Budući da se korporativizam tada, osim u demokratskim sustavima (Austrija, Švicarska, Francuska, Belgija) pokušavao ugraditi i u totalitarnima, piše i o režimima u Italiji, Njemačkoj, Portugalu (»Socijalna organizacija fašizma«, 1935, »Korporativni sistem fašizma«, 1939), uočavajući, uz ostalo, niz negativnih aspekata tih režima. »Agresivni nacionalizam dovodi do ekspanzivnog imperijalizma, a rasizam do individualnih i kolektivnih nepravda. Autoritarno vodstvo znači diktaturu i samovolju. Primat politike nad svim sferama života je nepravedan i kontraproduktivan... Režim osnovan na ovim načelima je netolerantan, ekskluzivan i nepravedan.«

Mnogi vidici njegove misli sačuvane u šezdesetak publikacija - knjiga, brošura i članaka u »Luči«, »Hrvatskoj straži«, »Hrvatskoj prosvjeti«, »Danici«, »Ekonomistu«, pravničkom »Mjesečniku«, »Obitelji«, »Zadrugnoj svijesti« časopisu »Socijalna misao«, koji je osnovao - i danas su aktualni, a povrh svega ostaje golema ljubav za socijalnu pravdu i svoj narod. ■

»Ispod kestena u botaničkom vrtu cara Franje Josipa«

Tragom vijesti da će Papin izaslanik, kardinal Angelo Amato, prefekt Kongregacije za proglašenje svetih, tijekom euharistijskog slavlja u Olimpijskoj dvorani »Zetra« u Sarajevu proglasiti 24. rujna blaženima redovnice družbe Kćeri Božje ljubavi, u narodu poznate kao Drinske mučenice: s. Jule, s. Berchmanu Johannu, s. Krizinu, s. Antoniju i s. Bernadetu, objavljujemo feljton u njihovim životima, djelatnosti i mučeničkoj smrti.

Stipan Bunjevac

— Nakon što je u prošleme broju prikazan životni put s. Jule Ivanišević, donosimo i biografske podatke ostalih mučenica.

S. Berchmana - na Pale unatoč upozorenjima

S. Berchmana Johanna Leidenix, krštenim imenom Karoline Anna, rođena je 28. studenoga 1865. u austrijskome mjestu Enzersdorfu smještenom uz rijeku Fischi, u obitelji oca Michaela, obrtnika, i majke Josefe rođ. Benkhofer, vezilje. S mladom je sestrom rano ostala bez oca, čija je pogibija ostala nepoznata, tako da se majka našla u vrlo teškom materijalnom položaju te nije mogla sama održavati malodobne kćeri. Stoga je 13-godišnja Karoline Anna s 10-godišnjom sestrom Mathildom poslana u Marijin zavod u Beču, kojega su držale redovnice novoosnovane družbe Kćeri Božje ljubavi. Tamo je od redovnica i same utemeljiteljice družbe, majke Franciske Lechner, poprimila duhovno i intelektualno usmjerenje izrastajući u zrelu i odgovornu osobu.

Nakon što je g. 1881. završila tri viša razreda, osjetila je Božji poziv »na klupi ispod kestena u botaničkom vrtu cara Franje Josipa, dok je zvono crkve Majke Divine pjevalo večernji pozdrav Gospi«, kako je to opisala s. Slavica Buljan u knjizi »Zavjet krvlju potpisana«. »Ne želi biti 'u kući Gospodnjoj' samo jedan dan, nego sve dane svoga života.« Završila je tečaj za odgojiteljice a nakon toga 1882. kao kandidatica oblači redovničko odijelo u družbi Kćeri Božje ljubavi. Prve je zavjete položila g. 1883. a doživotne g. 1892.

Njezina mlađa sestra također je izabrala duhovni poziv u istoj družbi. Kao s. Bernarda provela je više od trideset godina u Bosni »među dobroćudnim i poštenim narodom«, kako je to zapisala u svojim bilješkama.

S. Berchmana stigla je sa sestrama u Tuzlu krajem 1883. gdje su otvorile školu u kojoj su predavale na njemačkom i hrvatskom jeziku. Položila je dopunske ispite kako bi kao učiteljica mogla predavati u Bosni, gdje će ostati više od pedeset godina sve do mučeničke smrti. Radila je, osim u tuzlanskome Zavodu Kraljice svete krunice, i u školi na Palama, u bolnici u Višegradu, u samostanu u Breškama i kao učiteljica novakinja u Zavodu sv. Augustina u Sarajevu. »U smiraj života«, kako je to dojmljivo autorica Buljan naslovila zadnje poglavlje o životu s. Berchmane, unatoč upozorenjima o četničkim prijetnjama vratila se 11. listopada 1941. na Pale, krenuvši

● Drinske mučenice: s. Berchmana Leidenix, s. Krizina Bojanc i s. Antonija Fabijan

● Služenica Božja s. Franziska Lechner utemeljiteljica družbe Kćeri Božje ljubavi

zapravo na svoj križni put. »Tu na Palama, okružena ljubavlju mladih sestara, posebice svojih novakinja, s. Antonije i s. Bernadete, željela je provesti kraj svoga života.«

S. Krizina - za uzdarje milost zvanja

S. Krizina Bojanc, na krštenju Jožefa, rođena je 14. svibnja 1885. u selu Zbure, koje pripada župi Šmarjeta, kod nadaleko poznatih Šmarjetskih Toplica u Sloveniji. Roditelji Mihael i majka Marija rođ. Bizjak imali su šestoro djece, pet kćeri i jednoga sina, od kojih je Jožefa bila druga po redu. Kad je imala šest godina, otac je otišao u Ameriku, iako je bio bolehljiv i tri puta operiran, te mu se nakon toga gubi svaki trag. Majka je mukotrpno obrađivanjem zemlje prehranjivala sebe i djecu, koje je stavila pod zaštitu Majke Božje. U duboko vjerničkom i molitvenom duhu odgojila je svojih pet kćeri, a sin joj je rano preminuo. U takvoj se životnoj situaciji Jožefa od djetinjstva samozatajno brinula za druge, što ju je

Na zamolbe da se ne vraća na Pale, s. Krizina je odrješito odgovorila: »Neće nas nitko ubiti, mi nismo nikome ništa skrivile, niti našao učinile...«

resilo kroz cijeli njezin kasniji život. Prijelomni događaj u Jožefinu životu bio je susret s redovnicama družbe Kćeri Božje ljubavi koje su prolazile šmarjetskim krajem proseći za školsku djecu i siročad o kojima su se skrbile u brojnim zavodima u Bosni. Sestre Angela i Pepica, kako su od milja zvali Jožefu, »dale su milostinju a za uzdarje su osjetile milost zvanja« - opisala je s. Slavica Buljan te trenutke u životu s. Krizine. Koliko su redovnice privlačile svojim skromnim, plemenitim i svjedočkim životom, govori i podatak da su do 1945. u njihov samostan došle čak 74 djevojke iz Slovenije. Među njima su bile i sestre Bojanc, mlađa Angela, kasnije s. Alfonza, i starija Jožefa, s. Krizina. Jožefa je u zrelijim godinama, u 36. godini, stupila g. 1922. u novicijatu u sarajevskom Zavodu sv. Augustina. Sljedeće je godine položila prve zavjete, a doživotne 1926. Povjereni su joj poslovi u vrtu i štali, u praonici rublja i u domaćinstvu te na poljoprivrednim dobrima pomoću kojih su se uzdržavale škole i zavodi družbe. »Bila je uzorna redovnica, jednostavna, skromna, savjesna i marljiva« - kako su je u sjećanjima opisivale sestre - tiha i šutljiva, no izrazito marljiva i požrtvovalna. Samo tri dana prije nego će je četnici zarobiti bila je u Sarajevu, a na zamolbe

da se ne vraća na Pale, odrješito je odgovorila: »Neće nas nitko ubiti, mi nismo nikome ništa skrivile, niti našao učinile...«

S. Antonija - bez majke s jedanaest godina

S. Antonija (Jožefa) Fabijan rođena je 23. siječnja 1907. u selu Malo Lipje, koje je u to doba pripadalo župi Hinje a danas župi Žužemberg u Sloveniji. Otac Janez ženio se dva puta, s prvom ženom imao je troje djece: Mariju, Janeza i Matiju, a s drugom Jožefom rođ. Kralj, jer se prva razboljela i umrla, petero: Jožu, Franca, Jožefu, Amaliju i Angelu. Obitelj je živjela skladno i pobožno te skromno od maloga zemljišnog posjeda. Otac nedugo nakon rođenja najmlađe kćeri umire pa skrb za osmero djece preuzima majka radeći svakodnevno teške fizičke poslove. Fizički iscrpljena, požrtvovalna i do posljednjih trenutaka predana djeci umire kada je Jožefa imala 11 godina. Skrb o djeci preuzima rodbina, a Jožefu je s puno ljubavi primila teta Marija Poznik. Ogdajana u zdravom kršćanskom ozračju, osjetila je duhovni poziv i odlučila se za družbu Kćeri Božje ljubavi zahvaljujući roditeljima s. Margariti Jarc, koja je već postala redovnica u toj družbi. Tako je Jožefa s 22 godine stupila 1929. u samostan u Sarajevu, prve redovničke zavjete položila je 1932, a vječne g. 1937. Obavljala je jednostavne poslove u praonici rublja, u

vrtu i polju u nekoliko samostana, od kojih je na Palama bio posljednji pred Golgotu. O kakvoj je redovnici riječ, govori nekrolog u kojemu je zapisano: »Bila je lijepog i sredenog vladanja. Voljela je moliti, pa je i druge sestre znala potaknuti kako na molitvu tako i na razmatranje. Rado je razgovarala o duhovnom životu i o potrebi privatne molitve.« Podnijela je mučeništvo u 35. godini.

»Činiti dobro, darivati radost...«

U kontekstu njihova mučeništva ne smije se nikako izostaviti ni redovnička zajednica kojoj su sestre pripadale i u kojoj su sazrele do potpunog svjedočkog sebedarja. Družbu Kćeri Božje ljubavi osnovala je službenica Božja Franziska Lechner u Beču na blagdan Marijina prikazanja, 21. studenoga 1868, nakon dubokog promišljanja, odaziva Božjem pozivu i uočavanja potreba siromašnih djevojaka. Utemeljiteljica je rođena 1. siječnja 1833. u Edlingu kraj Wasserburga u Bavarskoj. Najprije je htjela postati učiteljica, zbog čega je otputovala u München, ali je promijenila odluku jer je osjetila silno veliku potrebu za ispravnim vjerničkim odgojem ženske mladeži. Sama je sastavila Konstitucije družbe uzevši Pravilo sv. Augustina, sazevši ih u načelo: »Činiti dobro, darivati radost, usrećivati i voditi u nebo!« Preminula je 14. travnja 1894. u Breitenfurtu kraj Beča, a družba danas broji više od 1.200 redovnica u 17 država diljem svijeta na četiri kontinenta.

NASTAVLJA SE

Đuro Gračanin - utirao put idejama II. vatikanskog koncila

Vladimir Lončarević

Svećenik teolog, filozof, sveučilišni profesor, pisac, prevoditelj, mislilac široke kulture i svestrano angažirani javni radnik dr. Đuro Gračanin rođen je 5. ožujka 1899. u mjestu Gacko u župi Nevesinje, »u marljivoj i poduzetnoj činovničkoj obitelji koja je, iz sedmero braće, trojicu podigla u sveučilišne profesore«, kako je u posmrtnu slovu bio istaknuo fra Bonaventura Duda. U Sarajevu je u srpnju 1920. završio trgovačku akademiju te zatim ulazi u dijecezansku bogosloviju, no nakon godine dana polazi u Pariz na studij prava i izvozne trgovine.

Ondje upoznaje druge mlade hrvatske katoličke intelektualce, uz ostale bl. Ivana Merza, na čiji poticaj 1925. na tamošnjem Katoličkom institutu upisuje studij teologije, koji 1929. privodi kraju s licencijatom i završnim doktorskim ispitima. (O pariškim danima s Merzom i o liknosti budućega blaženika objavio je 1933. oveći vrlo topao članak [vidjeti na webstranici Ivana Merza]). Na istom institutu završio je i studij filozofije, a potom je doktorirao radnjom »La personalite morale d'apres Kant« (Moralna ličnost u Kantovoj misli), tiskanom u Parizu 1935, kojoj je predgovor napisao poznati francuski katolički filozof Jacques Maritain, a u nas je zatim objavljen niz recenzija. U rujnu 1929. zaređen je za svećenika Vrhbosanske nadbiskupije »kao prvi isključivi francuski đak među našim klerom« (Tomislav Jablanović) te je službovao u Sarajevu, prvo kao prefekt u Napretkovu konviktu »Kralj Tomislav«. Od 1930. do 1933. bio je profesor filozofije i pedagogije na Ženskoj učiteljskoj školi u Zavodu sv. Josipa. U zimskom semestru 1934/35. predavao je filozofsku sociologiju na Franjevačkoj bogosloviji u Sarajevu. Uopće, tada mnogo radi s mladima. »Njegov stil rada bio je individualni prilaz svakome mladiću ili djevojci« (Jablanović). Od 1933. do 1937. bio je urednik »Vrhbosne«, napisavši brojne tekstove, često pod pseudonimom »Verax«; 1935. preuzeo je uredništvo knjižnice za duhovni život »Vrelo života«, a držao je predavanja i na Narodnom sveučilištu. God. 1935. doktorirao je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu radnjom o Bergsonu »Moderni filozof, branitelj kršćanstva« (tiskana u Sarajevu 1935; dostupna je na inter-

netu). U rujnu 1937. počeo je predavati na KBF-u u Zagrebu, nakon što je u lipnju bio izabran za privatnoga docenta. Za redovitoga profesora izabran u siječnju 1941. Dekansku službu obnašao je dvije godine (1941-1943). Bio je više godina sveučilišni propovjednik u akademskoj crkvi sv. Katarine na Griču. Od 1939. s Jankom Oberškim suurednik je »Bogoslovne smotre«. Uredio je i njezin prvi poratni broj 1963. Umirovljen je 1971, nakon trideset četiri godine predanog profesorskog rada. Preminuo je 13. prosinca 1973. u Zagrebu, a pokopan je 15. prosinca na groblju Mirogaj.

Osim u »Bogoslovskoj smotri«, objavljivao je i u isusovačkom »Životu«, u »Franjevačkom vjesniku«, dominikanskom »Duhovnom životu« i drugdje, što također pokazuje njegovu istinsku crkvenost i širinu duha. Za svoju katedru osnovnoga bogoslovlja napisao je dva djela koja su doduše tiskana ciklostilom zbog tadašnjih izdavačkih nepriključa: »Vjerodostojnost objavljene religije« (1961) i »Crkva Kristova« (1962). Uza svoje glavne predmete, njegovao je na fakultetu crkvenog govorničtva, napisavši izvanredan udžbenik u obliku skriptata »Temelji govorničtva« (1968). Biskup Ratko Perić piše o tom odsjeku Gračaninova rada svoje sjećanje: »Mi smo

Osim u »Bogoslovskoj smotri«, objavljivao je i u isusovačkom »Životu«, u »Franjevačkom vjesniku«, dominikanskom »Duhovnom životu« i drugdje, što također pokazuje njegovu istinsku crkvenost i širinu duha.

kao bogoslovi u ona davna vremena imali na fakultetu u Zagrebu najprije retoriku, općenito o govorničtvu, pa onda homiletiku, specifično o propovjedništvu na temelju biblijskih tema, nedjeljnih čitanja. Imali smo i pojedinačne nastupe u školi, za katedrom. A prof. Đuro Gračanin, Gačanin, slušao i ocjenjivao. I još k tomu govorni nastup, naravno bez čitanja, u bogoslovskoj blagovaonici kroz mjesec svibanj na neku marijansko-mariološku temu. Teže je bilo tih pet minuta pred 180 bogoslova nego položiti i retoriku i homiletiku zajedno pred profesorom. Ali je ta obveza davala snagu i hrabrost i uvodila u propovjedničku praksu.«

A o njegovu profesorskom i odgojnom liku svjedoči i kratko sjećanje pok. mons. Josipa Frkina, koji kaže: »Kroz bogoslovni fakultet najdublje iskustvo Boga doživio sam na predavanjima dr. Đure Gračanina u traktatu 'De Ecclesia' kada je tumačio formalno poslanje Crkve, koju je Krist osobno osnovao.« Posebnu pozornost posvetio je odnosu naravnog i nadnaravnog reda, kako u doktoratu, tako i više rasprava (npr. »Odnosaji naravnog i nadnaravnog reda«, BS, 1936). Za međunarodni teološki leksikon »Dictionnaire de la theologie catholique« (1954) napisao je opširan prikaz »Filozofija i teologija u Hrvata«. Objavio je i homiletsko (propovjedničko) djelo »Verbum Dei vivi«. U nizu prijevoda spomenimo popularnu knjigu slovenskoga teologa dr. Aleša Ušeničnika »Filozofija života«. Prema općoj ocjeni čovjek izvanrednih intelektualnih sposobnosti, sjajan govornik i pisac, »on je utirao put idejama koje će aktualizirati Drugi vatikanski sabor« (Jablanović). ■

USUSRET BEATIFIKACIJI DRINSKIH MUČENICA (3)

»Gorjele su za Boga,
dogorijevale za čovjeka«

Tragom vijesti da će Papin izaslanik kardinal Angelo Amato, prefekt Kongregacije za proglašenje svetih, tijekom euharistijskog slavlja u Olimpijskoj dvorani »Zetra« u Sarajevu proglasiti 24. rujna blaženima redovnice družbe Kćeri Božje ljubavi, u narodu poznate kao Drinske mučenice: s. Julu, s. Berchmanu Johannu, s. Krizinu, s. Antoniju i s. Bernadetu, objavljujemo feljton u njihovim životima, djelatnosti i mučeničkoj smrti.

Stipan Bunjevac

— Od pet dosad prikazanih mučenica preostala je još jedna, uz koju je vrijedno prikazati i dolazak družbe Kćeri Božje ljubavi u Bosnu i Hrvatsku.

S. Bernadeta: »Tata, ja sam presretna!«

Terezija Banja, kasnije s. Bernadeta, rođena je 17. lipnja 1912. godine u Velikom Grđevcu kod Bjelovara, od roditelja Jožefa i Terezije rođ. Kovač, koji su se doselili iz Mađarske. Otac se iz mađarskoga Kaposvara kao udovac doselio u Hrvatsku sa sinčićem, gdje se ponovno oženio doseljenicom iz Mađarske s kojom je imao trinaestero djece, među kojima je bila i dvanaesta Terezija. Šestero ih je umrlo u dječjoj i mladenačkoj dobi, a ostale su roditelji, zemljoradnik i remenar te domaćica, na skromnome posjedu odgajali u molitvenom duhu. U kući se, razumije se, molilo i na mađarskom i hrvatskom, a suseljani su, želeći istaknuti nečiju pobožnost, govorili: »Pobožan kô Banja!«

Vrijedno je spomenuti da je školu pohađala u rodnome mjestu, gdje joj je učitelj bio glasoviti hrvatski književnik Mato Lovrak. Uz školu bila je pastirica čuvajući krave i perad. Još za školskih dana osjetila je želju da ode u samostan, što su roditelji primili kao poseban milosni dar od Boga. U samostanu Presvetog Srca Isusova u Koprivnici, u kojemu su kćeri Božje ljubavi imale školu, ušla je na Petrovo 1929. U prosincu iste godine poslana je u sarajevski Zavod sv. Josipa na Banjskome Brijegu, a prve je zavjete položila 1932. Iste je godine premještena u samostan na Palama gdje je bila samostanska kuharica, i to joj je bio jedini premještanje jer će tamo ostati do kraja života. Doživotne je zavjete u 26. godini položila 1938. u sarajevskoj crkvi Kraljice svete krunice.

O njezinoj privrženosti redovničkome zvanju i družbi najbolje govore svjedoci s njezina posljednjeg susreta s teško bolesnim ocem prije njegove smrti. Na očevo upi, nakon što ju je prvi put nakon tolikih godina vidio pošto je otišla u samostan: »Sada mogu sretno umrijeti, zlato moje. Jesi li mi sretna?« - ona je odgovorila: »Jesam, tata, zar ne vidiš, ja sam presretna!« Na Golgotu se uspela s 29 godina. »Časnik Juraj Rupčić« - zapisala je s. Slavica Buljan - »koji je poveden kao zarobljenik zajedno sa sestrama, a koji je preživio, pričao je da se s. Bernadeta

● S. Bernadeta Banja

posljednja sunovratila kroz prozor i pri tome se sva izlomila.«

»Svijetlite! I one su poslušale...«

Cijeli šokantan događaj u kojemu je pet redovnica odlučilo dragovoljno poći u smrt kod brojnih ljudi, pa i vjernika, izaziva mnoga pitanja i dvojbe, nevjericu i zgražanje, sućut, a vjernički je osvjetlila i opisala s. Ozana Krajačić, vicepostulatorica kauze za proglašenje blaženima, u informativnom biltenu vicepostulature »Drinske mučenice« od mjeseca svibnja 2011:

»Spomen na tih pet neugasivih svijeća, koje su razbijale mrak i ublaživale ljudsku patnju, ne smije iščeznuti. One nam svijetle svojim stavom i porukom, pozivom i odazivom.«

»Bogu se svidjelo uzdići malene. On pred nas stavlja pet neugasivih, Bogu posvećenih svijeća s Pala. One su gorjele ljubavlju i svetošću od svoga krštenja do smrti. Ni nasilna ih smrt nije ugasila. Na njihovu krštenju Otac je po svome Sinu, snagom Duha, u njima zapalio iskru vjere i dao im poslanje: 'Gorite! Svijetlite svijetu koji je u velikom mraku!' I one su poslušale. Krenule su putem posvećenoga života: one - svijeće, a Krist - Svjetlo. U vrijeme i ne vrijeme gorjele su za Boga, dogorijevale za čovjeka, sagorijevale kao Bogu ugodna žrtva.

Spomen na tih pet neugasivih svijeća, koje su razbijale mrak i ublaživale ljudsku patnju, ne smije iščeznuti. Spomen na sestre: Julu, Berchmanu, Krizinu, Antoniju i Bernadetu ostaje živ u našim srcima, a osobito živ u nasljedovanju. One nam svijetle svojim stavom i porukom, pozivom i odazivom.«

Moćne i učinkovite nebeske zaštitnice

Moglo se i očekivati da će se redovnička družba, koju je osnovala

Franziska Lechner, zbog svojega odgojno-obrazovnog i karitativnog djelovanjem, raširiti, uvjetno rečeno, i iznutra i izvana, tj. da će joj pristupiti brojne nove članice želeći biti dionicama te karizme, te da će ubrzo izići iz zemljopisnog okvira u kojemu je nastala. To se i dogodilo sve brojnijim redovnicama koje su odlazile u različite krajeve ondašnje Austro-Ugarske Monarhije, a kasnije i u mnoge europske i preokooceanske zemlje.

Prve redovnice kćeri Božje ljubavi s majkom Franziskom stigle su u Bosnu 28. travnja 1882. na poziv prvoga vrhbosanskog nadbiskupa sluge Božjega dr. Josipa Stadlera. Odmah su započele s izgradnjom samostana i Zavoda sv. Josipa u Sarajevu, osnivanjem škola, internata, organiziranjem materijalne pomoći najsiromašnijima i slično. Svoju su djelatnost širile i na druge krajeve Bosne, među kojima vrijedi kratko spomenuti g. 1911. kada su odlučile otvoriti samostan na Palama, iz kojega su četnici odveli redovnice.

Kupljenu kuću na paljanskoj predjelu zvanom Kalovita Brda nazvale su »Marijin dom«, pored nje su sagradile i kapelicu Majke Divine. Tamo su sljedeće godine otvorile i osnovnu školu, a g. 1913. sagradile i novu školsku zgradu. Škola je djelovala sve do 1918. kada je ukinuta odlukom vlasti Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, pa su redovnice otvorile samostan svim potrebnicima ne samo s Pala nego i udaljenih romanijskih sela. Važno je spomenuti i g. 1893. kada su redovnice otvorile prvu

kuću i školu u Hrvatskoj, točnije u Legradu, mjestu u Podravini u današnjoj Koprivničko-križevačkoj županiji. Kasnije naše sestre provincije Božje providnosti g. 1951. započnu s djelovanjem u Makedoniji, od 1961. na Kosovu, a od 1992. godine i u Albaniji. Nekoliko je sestara otišlo i u Ugandu u međunarodnu zajednicu u mjesto Rushooki.

Dakako da je bilo potrebno puno truda, pouzdanja, žrtava i molitava da se družba na ovim prostorima oporavi nakon Drugoga svjetskog rata i dolaska komunista na vlast, kada su ostale bez svih zavoda i škola, zemlje i imovine. Danas su redovnice družbe Kćeri Božje ljubavi blagoslov i blagodat za Katoličku Crkvu i hrvatski narod ovim prostorima: uključene su u župnu katehezu, drže vjeronauk u školama, vode crkvene zborove, okupljaju djecu i mlade, imaju vrtiće i škole, organiziraju susrete mladih i duhovne vježbe, djeluju na karitativnome području i slično. A kako i ne bi bile tako uspješne na slavu Božju kada imaju tako moćne i učinkovite nebeske zaštitnice - svojih pet susestara koje ih nikada nisu napustile i s kojima su uvijek ostale molitveno povezane, posebice od daleke g. 1941.

Na kraju, treba reći da je dekret o pokretanju kauze napisan 4. prosinca 1999. godine, a sjednica otvaranja postupka održana 6. prosinca iste godine, da je završna sjednica postupka za beatifikaciju Drinskih mučenica održana 14. prosinca 2002. u Vrhbosanskom nadbiskupskom ordinarijatu u Sarajevu, a 14. siječnja 2011. papa Benedikt XVI. ovlastio je Kongregaciju za proglašenje svetih u Rimu da proglasi Dekret o mučeništvu redovnica družbe Kćeri Božje ljubavi, čime je odobreno njihovo proglašenje blaženima.

ZAVRŠETAK

KATOLIČKI OBLIKOVATELJI KULTURE

Vjekoslav Gortan - zaslužni promicatelj zadrugarstva

Vladimir Lončarević

Osim teorijskoga rada i brojnih tiskanih naslova socijalne literature iz pera hrvatskih katolika, razdoblje od početka 20. st. do 1941. a osobito vrijeme između dvaju svjetskih ratova, obilježeno je nizom praktičnih pothvata što su ih katolici poduzimali na socijalnom polju. Među imenima, kao što su uz ostale bili fra Didak Buntić, don Joso Felicinović, Žarko Vlaho, na osobit se način ističe dr. Vjekoslav Gortan.

Rođen je Bermu u Istri 7. listopada 1892. Gimnaziju je pohađao i završio u Pazinu 1912. te zatim polazio Zadrugu školu u Ljubljani. Studij prava započeo je 1913. u Beču, a nakon I. svjetskog rata nastavio u Zagrebu, gdje je diplomirao, a zatim i doktorirao 1928. Pod utjecajem slovenskog zadrugarstva, odnosno socijalnoga nauka istaknutoga slovenskog katoličkog preporoditelja svećenika dr. Janeza Kreka, sudjelovao je u zadrugarskom pokretu u Istri od 1914. Godine 1916. postao je član Tiskovnog društva u Pazinu, koje je od 1910. tiskalo gospodarski tjednik »Pučki prijatelj«.

Vodio je Gospodarsko društvo i Kreditnu zadrugu u Baderni do 1919. Nakon talijanske okupacije Istre doselio se u Zagreb 1920. s mnogim tisućama protjeranih ili izbjeglih Hrvata Istrana te nastavio s istom djelatnošću smatrajući da je osnivanje zadruga i gospodarsko podizanje seljaka, radnika i srednjega građanskog staleža jedan od najprikladnijih načina preporoda hrvatskoga naroda. Bio je među osnivačima Zadrugne sveze 1920. a do 1946. sudjelovao je u osnivanju brojnih zadruga: zajmovnih, štednih, mljekarskih i konzumnih. Zauzimao se i za jačanje proizvodnih i nabavnih zadruga te organizirao brojne gospodarske i zadrugarske tečajeve za seljake. Sam je osnovao i vodio potrošačko-proizvodnu zadrugu Samopomoć (1921-1932), Centralnu seljačku mljekarsku zadrugu (1926-1934) i kreditnu zadrugu Hrvatski štediša (1924-1946). Bio je jedan od utemeljitelja Građevne zadruga radnika i namještenika (1929), a zatim i njezin predsjednik. Od 1922. osniva po Međimurju, zavoljevši ga kao svoju Istru, a koje je pod mađarskom okupacijom bilo u jednako teškom položaju, brojne zadrugne štedionice. Godine 1940. ulazi u Glavni savez hrvatskih privrednih zadruga i postaje njegov ravnatelj.

Kao čelnik Zadrugne sveze pokrenuo je »Mljekarski list« 1926, koji i danas izlazi (na web-stranicama lista još pogrešno stoji da je list utemeljen 1963!) i »Zadrugu svijest« (1930). O zadrugarstvu je pisao popularne članke u »Seljačkom kalendaru«, »Luči«, »Jadrano«, »Hrvatskoj obrani«, »Hrvatskoj straži«, »Napretkovu zadrugaru«, »Požeškim novinama«, »Vjesniku međimurskih zadrugara« i drugdje. Godine 1921. s dolaskom Josipa Andrića na mjesto urednika svetojeronimskih izdanja, ulazi u vodstvo Hrvatskog književnog društva sv. Jeronima te postaje doživotno njegov blagajnik.

Kao istaknuti član Hrvatskoga katoličkog akademskog društva »Domagoj« bio je i član Hrvatskoga katoličkog seniorata, a 1925. izabran je za potpredsjednika.

Može se ovom prigodom spomenuti i njegova uloga u spašavanju skupine »gortanovaca«, istarskih Hrvata boraca protiv talijanske fašističke okupacije Istre. Skupina je naime 29. ožujka 1929. oružanim zastrašivanjem htjela spriječiti povorku glasača koja je krenula na izbore u Pazin. Nesretnim slučajem ranjena su dvojica seljaka; jedan je od posljedica ranjavanja umro, pa je skupina osuđena na smrt,

Jedan je od rijetkih istaknutih pojedina iz Hrvatskoga katoličkog pokreta koji je bez većih posljedica preživio ratni i politički preokret 1945, pa je nakon rata kao stručnjak radio u Privremenom odboru za sređivanje prilika u zadrugarstvu u Hrvatskoj.

no pomilovani su svi osim Vladimira Gortana koji je osuđen na smrt i strijeljan. »Poslije se doznalo«, piše u svom članku Armando Černjul, »da je brat Živka Gortana (jedan od osuđenih sudionika akcije, prim. V. L.), dr. Vjekoslav Gortan, nastanjen u Zagrebu, posljednjeg dana procesa zamolio nuncija Pelegrinettija u Beogradu za posredovanje. On je smjesta poslao brzojav u Vatikan, a papa Pio XI. odmah se zauzeo za optuženike kod Mussolinija.

Kako je one godine bio postignut sporazum između Talijanske vlade i Vatikana, Mussolini nije htio odbiti papinu molbu, ali nije htio ni odustati od toga da bude strijeljan jedan od optuženih«. Upornim Gortanovim zauzimanjem pomilovani su 1938. uvjetno pušteni.

Zanimljivo je također da je Gortan bio jedan od rijetkih istaknutih pojedina iz Hrvatskoga katoličkog pokreta koji je bez većih posljedica preživio ratni i politički preokret 1945, pa je nakon rata kao stručnjak radio u Privremenom odboru za sređivanje prilika u zadrugarstvu u Hrvatskoj, a bio je i član Upravnoga odbora Glavnoga zadrugarnog saveza, čije je sjedište bilo u Beogradu.

Vjekoslav Gortan umro je 27. srpnja 1966. u Zagrebu, gdje je i pokopan 30. srpnja na Mirogoju. Najkraće, ono što je u promicanju zadrugarstva u duhu katoličkoga socijalnog nauka na teorijskoj razini značio rad prof. dr. Milana Ivšića, na praktičnom je polju najdosljednije proveo taj istaknuti istarski Hrvat, prožimajući sav svoj rad za narodno dobro kršćanskim načelima. Nažalost, koliko mi je poznato, ni taj zaslužni katolički socijalni radnik i patriot nema u domovini nigdje svoga spomena trgov, ulicom ili makar kakvim obilježjem. A trebalo bi da ima! ■

● Sestarska škola na Palama